

Plattelandsontwikkeling en schapenkaas in Tsjechië en S

Beleidsmedewerkster Sabine Caremans trok in juli naar Tsjechië en Slowakije om er de Bio-Academy 2005 bij te wonen en er te proeven van overheerlijke biologische schapenkaas. Voor BIOvisie brengt ze verslag uit over twee bedrijfsbezoeken en over de evolutie van de biologische landbouw in deze twee Europese buurlanden.

door Sabine Caremans, BioForum

Op een vroege junidag bezoeken we Velka Raca, een coöperatieve schapenboerderij in het noordelijke dorp Oscadnica, nabij de grens van Polen. Velka Raca is een coöperatief landbouwbedrijf met een oppervlakte van 1.094 ha. Behalve 15 ha akkerland omvat het bedrijf vooral weilanden. Sinds juli 1997 wordt de helft van de landbouwoppervlakte biologisch beheerd en in 2004 dienden de coöperanten een projectvoorstel in om de hele oppervlakte om te schakelen.

We starten ons bezoek zeer vroeg 's morgens om getuige te zijn van het melken, een ritueel dat dagelijks plaatsvindt tussen 6 en 9 uur. Bij onze aankomst zijn de melkerij, de stal en de omliggende weilanden nog steeds gehuld in een deken van mist. Volgens directeur Lubomir Kulla zijn er zo'n 2.300 schapen. Ruim de helft daarvan zijn oien. Ze produceren samen ongeveer 53 tot 55.000 liter melk per jaar. Dagelijks wordt de melk opgehaald en vervoerd naar een zuivelverwerkingsbedrijf dat er schapenkaas van maakt. Elk jaar worden bijna 900 lammeren voor Pasen naar Italië geëxporteerd.

Om het hoeve- en plattelandstoerisme te stimuleren, bouwden de coöperanten het pension Solisko, met steun van het Europese SAPARD-programma (zie verderop). Toeristen kunnen hier genieten van de heerlijke boerderijproducten en het prachtige landschap dat zich uitstekend leent voor stevige staptochten. Toch heeft het bedrijf nog een hele weg af te leggen om aan de Europese standaardnormen te voldoen. Bovendien heeft het nog niet de weg gevonden naar cofinanciering voor een aanpassing van de

infrastructuur aan de Europese standaards en zelf kan het ook niet voldoende middelen opbrengen om de Europese financiering aan te vullen. Bij het tweede bedrijf dat we bezochten, lukt dat iets beter.

Uni-Con Kysuce

In Rakova, op 35 km van Velka Raca, ligt het schapenbedrijf Uni-Con Kysuce. Het is een geprivatiseerd landbouwbedrijf met een oppervlakte van 1402 ha landbouwland. Ook hier gaat het vooral om blijvend grasland.

Goed 760 ha permanent grasland is sinds 1998 biologisch. Eigenaar Jozef Samay heeft 700 biologische schapen. Net als in Velka Raca worden paaslammetjes gekweekt. Maar op Uni-Con Kysuce verkazen Samay en zijn medewerkers zelf hun melk.

Tijdens ons bezoek wordt volop gebouwd aan een nieuwe kaasmakerij. Dat is nodig om volledig volgens de Europese normen te werken. De realisatie van dit gebouw wordt voor een groot deel gefinancierd door het SAPARD-programma.

Behalve bioschapen lopen er ook gangbare varkens, melkkoeien en kippen op de immense boerderij. Op termijn wil Samay zijn bedrijf volledig omschakelen naar bio, maar voorlopig is het economisch niet haalbaar om de nodige investeringen te doen in de gebouwen. In het nieuwe gebouw zullen verschillende soorten biologische schapenkaas worden bereid. In tegenstelling tot het vorige bedrijf mikt de boer van Uni-Con duidelijk op schaalvergroting en vernieuwing. Voldoende afzet is alvast geen probleem want de vraag is groter dan het aanbod. Hij levert aan grootwarenhuizen en winkels in de omgeving en op de boerderij komen particulieren rechtstreeks kaas inkopen. De rondleiding eindigt met een kaasproeverij. Smaak is hier duidelijk troef. Vandaar het succes van dit bedrijf.

Bio gaat plattelandsvlucht tegen

Momenteel is de biologische landbouw in volle ontwikkeling in Tsjechië. Geen wonder, want sinds de toetreding tot de Europese unie zijn de subsidies voor producenten met 300 procent gestegen. Ook de export is verhoogd. Eind 2004 waren er 836 biologische boeren. Ze beheerden ruim 260.000 ha of 6,16 procent van de totale landbouwoppervlakte. Het biologisch areaal beslaat vooral blijvend grasland. De belangrijkste bioproducten

Volgens een oud gebruik hebben sparrennaalden een antiseptische werking op de melk

zijn granen zoals spelt en boekweit, kruiden, rundvlees, geiten- en schapenmelk. Doordat de verwerkende sector veel minder ontwikkeld is in Tsjechië - er zijn 116 gecertificeerde verwerkers - moeten heel wat producten als gangbaar worden verkocht.

In 2002 startten landbouw- en milieudeskundigen van de overheid, vertegenwoordigers van de unie van biologische landbouwers, controle-organisaties en bioverwerkers en -handelaars met de voorbereiding van een actieplan voor bio tot 2010. In 2004 werd het actieplan aangenomen en kreeg het ministerie van Landbouw de opdracht om werkgroepen op te richten die de doelstellingen zouden realiseren binnen de domeinen welzijn, promotie, marketing, onderzoek, educatie en leefmilieu. Sindsdien voert de sector promotie voor bio samen met het departement Marketing van het StaatsLandbouwInterventieFonds. De werkgroepen treden bovendien in dialoog met lokale besturen om hen te betrek-

Slowakije

ken bij het proces. Inmiddels is ook het Bio-instituut opgericht, een onderzoekscentrum voor biologische landbouw en wordt het advies aan biologische boeren en boeren in omschakeling financieel ondersteund. De overheid en de biosector organiseren ook samen seminars rond dierenwelzijn, productkwaliteit en zetten andere promotionele en publieke educatieve activiteiten op de agenda.

Dankzij subsidies voor plattelandsonwikkeling creëren biologische landbouw en verwerking nieuwe bedrijfsmogelijkheden en keert bio het probleem van afnemende plattlandsbevolking en het dalende aantal landbouwers. De ontwikkeling van hoevetoerisme op bioerderijen zorgt voor nieuwe jobs. Een grote verdienste van hoevetoerisme is dat het stabiele jobmogelijkheden schept voor vrouwen.

Vanaf 2007 zullen de nieuwe plannen voor plattelandsonwikkeling in alle EU-lidstaten een grotere waaier bieden aan maatregelen om milieuvriendelijk boeren te stimuleren, naast maatregelen die niet landbouwgericht zijn. Voor Tsjechië is dit nieuwe programma een belangrijke impuls om de biologische landbouw te versterken. Het zal namelijk naast de klassieke subsidies per hectare ook kwaliteitsinitiatieven en marketing en promotionele activiteiten ondersteunen.

Slowakije exporteert

In Slowakije wordt sinds 1991 aan biologische landbouw gedaan, in navolging van de ervaring en de tendensen in andere West-Europese landen. Er werd meteen gestart met de uitwerking van een regelgeving volgens de principes en vereisten van IFOAM. Een groep van 31 boerderijen trad toe tot het systeem, meestal onder de vorm van coöperaties met een totale oppervlakte van 14.773 ha landbouwland. Vanaf 1995 werkte de regering een beleidsplan biologische landbouw uit en in 1998 kreeg biologische landbouwproductie en verwerking een wettelijke basis in Slowakije.

In de periode voor de toetreding tot de Europese Unie zorgde het Land-

bouw- en Plattelandsonwikkelingsplan van het SAPARD programma voor de belangrijkste financiële ondersteuning van Landbouw- en Plattelandsonwikkeling in Slowakije. SAPARD staat voor Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development. Bedoeling is om de tien toetredingslanden van Centraal- en Oost-Europa te helpen om te gaan met de structurele aanpassing van hun landbouwsectoren en het platteland en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en de daaraan verbonden wetgeving in te voeren. Het huidige SAPARD-programma loopt van 2000 tot 2006. Sinds de toetreding tot de EU gelden ook in Slowakije de Europese regels voor bio. De financiële ondersteuning wordt geregeld volgens Plattelandsonwikkelingsmaatregelen.

Vandaag beslaat de oppervlakte biologische landbouw ongeveer 65.388 ha, waarvan 16.110 ha akkerland, 48.911 ha permanent grasland, 234 ha fruitboomgaarden en 133 ha wijngaarden. Er zijn 131 biologische landbouwbedrijven, waarvan er 59 in omschakeling zijn.

Opvallend is de geografische verspreiding van biologische boeren en verwerkers. Landbouwbedrijven bevinden zich vooral in het bergachtig en sub-bergachtig gebied terwijl biologische verwerkers meer in de lager gelegen gebieden werken. In Slowakije telen bioboeren vooral graan zoals rogge, spelt en tarwe, maar ook erwten, zonnebloemen en veevoedergewassen zijn belangrijk. Behalve medicinale en aromatische planten en groenten (hoofdzakelijk asperges) is de productie van biofruit in volle ontwikkeling. Een belangrijk deel van de plantaardige productie wordt geëxporteerd naar West-Europese landen. In de veeteelt staan schapen en geiten centraal. Traditionele kaas is een gegeerd product in binnen- en buitenland. Ongetwijfeld vanwege de zalige smaak...

Steun voor Europese bioboeren via plattelandsonwikkeling

Via het Europese programma voor plattelandsonwikkeling krijgen Europese bioboeren en -organisaties de kans om de biologische landbouw verder te ontwikkelen. Dat werd nog eens benadrukt tijdens een internationale conferentie over biologische landbouw in Tsjechië eind juni.

De conferentie Bio-academy 2005 on Organic Farming vond plaats in het Tsjechische plaatsje Lednice, op tachtig kilometer van Wenen. De organisatie was in handen van de Tsjechische koepelorganisatie voor biologische landbouw en verwerking Pro-bio met de financiële steun van IFOAM, de Oostenrijkse en de Tsjechische overheid en het onderzoekscentrum FIBL. Er vonden drie parallelconferenties plaats over niet-chemische gewasbescherming van planten, dierenwelzijn in de biologische landbouw en ondersteuning en ontwikkeling van biologische landbouw in de EU. De derde deelconferentie behandelde de steunmogelijkheden voor bio in het huidige Europees programma voor Plattelandsonwikkeling van 2000 tot 2006 en in het nieuwe programma voor 2007-2013 waaraan de Europese commissie nu werkt.

In het Europees programma Plattelandsonwikkeling, dat elke lidstaat omzet in een nationaal programma, wordt niet letterlijk verwezen naar ondersteuning voor bio. Met de verdere loskoppeling van subsidies aan productie en de verdere verschuiving van de financiering naar Plattelandsonwikkeling, benadrukt Europa dat boeren alleen kunnen overleven als ze kiezen voor diversifiëring. In het plaatje van hoevetoerisme, kortketenverkoop, hoeve- en streekproducten, investering in en promotie van milieuvriendelijke productiesystemen, hernieuwbare energie, past de biosector wonderwel. In Vlaanderen zit steun voor bio al deels in het programma voor Plattelandsonwikkeling vevat, via ondermeer de cofinanciering voor hectaresteen en het Vlaams investeringsfonds. Maar er liggen nog veel meer kansen voor de biologische landbouw. Dat bewijst een land als Oostenrijk dat twee derde van haar landbouwbudgetten investeert in plattelandsonwikkeling en duurzame landbouw. Niet toevallig is ook biolandbouw er een succesverhaal. Plattelandsonwikkeling biedt bovendien een sterke impuls voor de landbouw in nieuwe EU-landen als Tsjechië en Slowakije.

Meer info over de conferentie bij BioForum of op www.pro-bio.cz onder het logo Bioacademy

over het Europees beleid Plattelandsonwikkeling:

http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/index_en.htm

over bio in Tsjechië: <http://www.pro-bio.cz/english/english.htm>